

Демографічні чинники формування фінансового забезпечення соціального захисту населення

М. МАЛЬОВАНІЙ,
кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Одним з основних факторів, який впливає на формування як доходів, так і витрат у системі соціального захисту є демографічний. У процесі дослідження виявлено, що зростання смертності серед працездатного населення, трудова міграція і повільне, але поступове збільшення тривалості життя негативно позначається на балансі доходів і витрат в системі соціального захисту населення. Проведені розрахунки дають підстави стверджувати, що до 2050 року в Україні за безперервного скорочення чисельності населення буде спостерігатися значне погіршення його структури. Виявлено, що забезпечення фінансової доступності та стабільності системи соціального захисту буде серйозною проблемою в Україні вже в найближчі роки. На основі демографічного прогнозування автором розраховано динаміку витрат в системі соціального захисту до 2050 р. при різних ймовірних демографічних сценаріях. У статті обґрунтовано, що найближчі 10–15 років будуть критичними з точки зору проведення ефективних реформ у системі соціального захисту населення, які повинні бути спрямовані, насамперед, на підвищення ефективності систем соціального захисту (поступовий перехід від солідарної до накопичувальної принципу фінансування) і оптимізацію кількості одержувачів соціальних допомог та послуг.

Одним из основных факторов, который влияет на формирование как доходов так и расходов в системе социальной защиты является демографический. В процессе исследования выявлено, что рост смертности среди трудоспособного населения, трудовая миграция и медленное, но постепенное увеличение продолжительности жизни негативно сказывается на балансе доходов и расходов в системе социальной защиты населения. Проведенные расчеты дают основания утверждать, что к 2050 году в Украине за непрерывного сокращения численности населения будет наблюдаться значительное ухудшение его структуры. Выявлено, что обеспечение финансовой доступности и стабильности системы социальной защиты будет серьезной проблемой в Украине уже в ближайшие годы. На основе демографического прогнозирования автором рассчитано динамику расходов в системе социальной защиты до 2050 г. при различных вероятных демографических сценариев. В статье обоснованно, что ближайшие 10–15 лет будут критическими с точки зрения проведения эффективных реформ в системе социальной защиты населения, которые должны быть направлены, прежде всего, на повышение эффективности систем социальной защиты (постепенный переход от солидарной к накопительному принципу финансирования) и оптимизацию количества получателей социальных пособий и услуг.

One of the main factors that affect the formation of both the income and expenditures in the social safety net is demographic. It was found during the research that increase of mortality among working-age population, labor migration and a slow but gradual increase in life expectancy have a negative impact on the balance of income and expenditures in the social safety net. The conducted calculations give reason to believe that by 2050 in Ukraine due to the continuous decrease of population size, a significant deterioration of its structure will be observed. Found that the provision of financial accessibility and stability of social safety net will be a serious problem in Ukraine in the next years. Based on demographic projections the author calculated the dynamics of expenses in the social safety net until 2050 under various possible demographic scenarios. The author argues that the next 10–15 years will be critical, in terms of conducting effective reforms in the social safety net, which should be aimed primarily at improving the effectiveness of social safety net (a gradual transition from the solidarity to accumulative principle of financing) and optimization of the recipients number of social benefits and services.

Ключові слова: соціальний захист, демографічна ситуація, працездатне населення, фінансові ресурси у сфері соціального захисту.

Постановка проблеми. Україна успадкувала від соціалізму універсальну систему соціального захисту населення, яка опиралася здебільшого на категоріальний принцип призначення соціальних допо-

мог та виплат і була слабо орієнтована на підтримку найбідніших верств населення. Незважаючи на поступовий перехід економіки України до нової системи соціально-економічних відносин, логіка побудови соціального захисту залишилася в основних своїх рисах

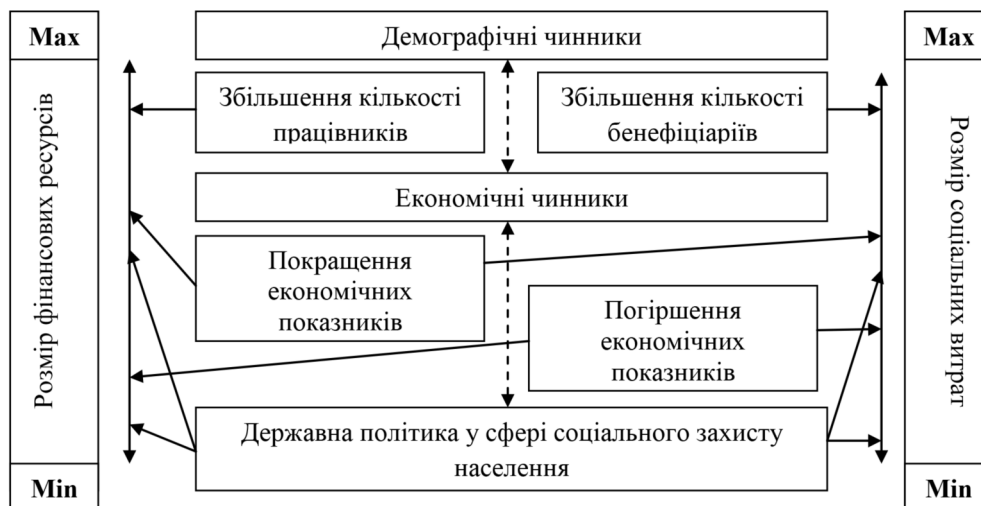

Рис. 1. Детермінанти впливу на фінансове забезпечення соціального захисту населення

Джерело: рисунок складено автором.

незмінною і орієнтованою на заохочення заслуг перед державою, соціальну підтримку лише окремих категорій населення (людей похилого віку, інвалідів, підтримку сім'ї та молоді) та розгалужену систему пільг, які зовсім не були пов'язані з рівнем матеріального добробуту домогосподарств. Підтримка такої розгалуженої системи соціального захисту, яка здебільшого функціонує на принципах солідарності та субсидування, з кожним роком вимагає все більш значних фінансових ресурсів, що в умовах складних соціально-економічних та демографічних проблем, як у світі, так і в Україні, стає непосильною ношою для економіки країни.

Актуальність теми. Фінансове забезпечення соціального захисту населення завжди знаходилося у тісному взаємозв'язку з цілою низкою соціально-економічних чинників (рис. 1).

Дослідження впливу цих факторів є надзвичайно важливим не лише з огляду на забезпечення збалансованості доходів та витрат у самій системі соціального захисту, а й стабільного розвитку соціально-економічної системи країни. Наведені чинники, насамперед, слід починати аналізувати саме з їх впливу на формування соціальних витрат. Водночас слід відмітити, що напрям їх впливу є різнонаправленим, що позначається і на формуванні джерел фінансових ресурсів для фінансування системи соціального захисту. Демографічна ситуація прямо впливає на кількість людей працездатного віку, які є потенційними платниками податків та соціальних страхових внесків.

З кінця ХХ ст. більшість розвинених країн світу зіткнулися зі значними проблемами демографічного характеру, що негативним чином позначаються на збалансованості доходів та витратах у системах соціально-

го захисту населення. Новітні демографічні тенденції характеризуються, насамперед, поступовим і незворотним «старінням населення», що супроводжується скороченням народжуваності та смертності, збільшенням тривалості життя та погіршенням демографічної структури (зменшення працездатного населення та збільшення людей похилого віку). Зважаючи на сучасну кризу державних фінансів надзвичайно важливим є оцінка впливу демографічних тенденцій на фінансове забезпечення соціального захисту у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами фінансового забезпечення соціального захисту населення займається широке коло зарубіжних та вітчизняних фахівців. Водночас, ґрунтовне висвітлення процеси впливу демографічних тенденцій на формування фінансових ресурсів у системі соціального захисту населення отримали у наукових працях Е. Лібанової, І. Курило, Л. Ткаченко, М. Свенціцької, І. Чапко, М. Кравченко, М. Цічон, В. Шольц, А. ван де Меерендонк, К. Хагемеєр, Ф. Бертраноу і П. Пломондон (Cichon, Scholz, van de Meerendonk), В. Роїка (Roik), А. Боніла Гарсія, Дж. Груат (А. Bonilla Garcia and J.V. Gruat).

Постановка завдання. Мета статті – оцінити вплив демографічних тенденцій на формування фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні з метою розробки основних напрямів мінімізації негативних наслідків.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями фахівців МОП чисельність населення світу у віці 60 років і старше зростає швидше, ніж чисельність інших вікових груп і практично потроїться до 2050 р¹. Аналогічна ситуація спостерігається і в Україні.

¹Занятость и социальная защита в новом демографическом контексте. Доклад IV. Международная конференция труда, 102-я сессия, 2013 г. – Международное бюро труда, Женева. – 2013. – С. 37.

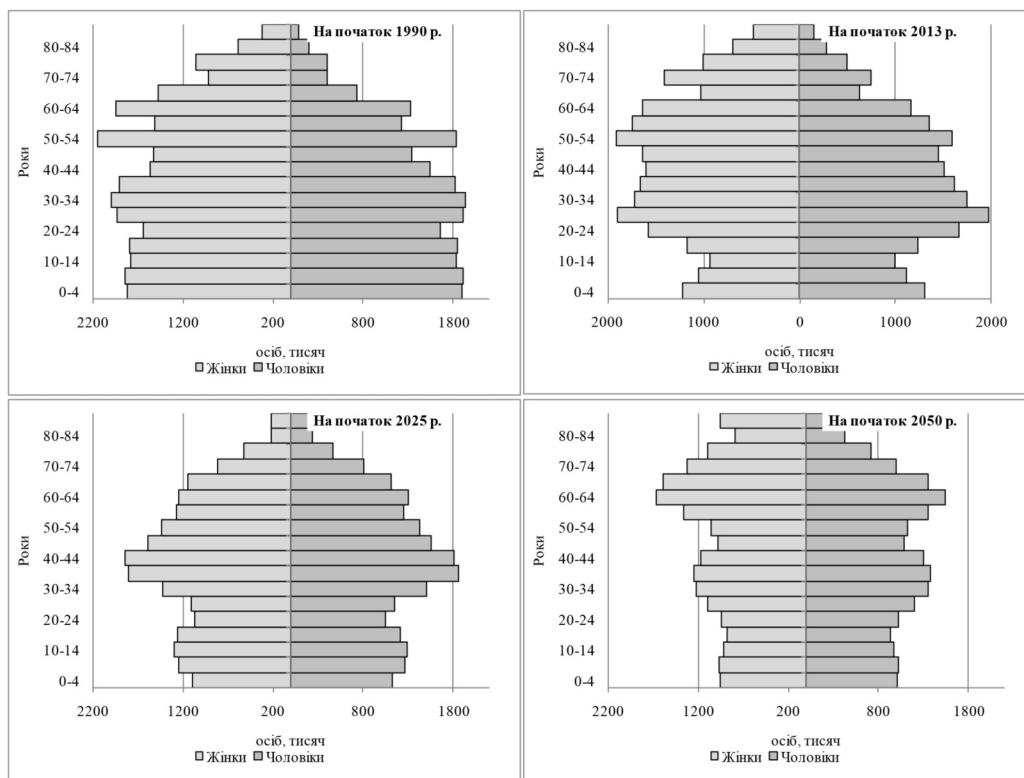

Рис. 2. Статеві-вікові піраміди населення України (постійне населення)*

* прогноз за 2025 р. та 2050 р. розроблявся на основі середніх розмірів демографічних показників

Джерело: рисунок складено автором: за 1990 та 2013 рр. – на основі статистичних даних, отриманими з офіційного веб-сайта Державного комітету статистики України <http://ukrstat.gov.ua>; за 2025 та 2050 роки на основі демографічного прогнозу, розроблено Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України

Зменшення народжуваності, зростання смертності серед працездатного населення, трудова міграція та повільне, але поступове збільшення тривалості життя негативно позначається на балансі доходів та витрат у системі соціального захисту населення. В Україні з кожним роком погіршується вікова структура населення, де стає все більше утриманців, що мають право на отримання соціальних виплат та все менше людей працездатного віку, які формують джерела фінансових ресурсів шляхом сплати або податків до бюджету або страхових внесків у державні та недержавні фонди соціального страхування. Тенденції зміни вікової структури населення України наочно можна прослідкувати за допомогою статеві-вікових пірамід (рис. 2).

За розрахунками до 2050 р. в Україні за невпинного скорочення кількості населення спостерігатиметься значне погіршення його структури. Зокрема питома частка населення старше працездатного віку (60 років) зі різних сценаріїв розвитку збільшиться з 18,3% у 1990 році до 32,6-39,1% до 2050 р. Водночас спостерігається зменшення частки населення працездатного віку – з 60,2% у 1990 р. до 49,5–52,6%, – та дітей – з 21,5% у 1990 р. до 11,4–14,8%. Зміни вікової структури населення автоматично позначаються на розвитку

усіх соціально-економічних систем у країні, оскільки економічна поведінка людини змінюється залежно від етапу життєвого циклу на якому вона перебуває. Сам життєвий цикл людини можливо умовно поділити на три етапи: період до трудової діяльності, трудова діяльність та період після трудової діяльності (рис. 3).

Під час першого та третього етапів людина, зазвичай, споживає більше ресурсів ніж виробляє. Тривалість кожного з цих етапів у кожної людини є індивідуальною і залежить від багатьох факторів, що не мають відношення до біології людини: економічна структура суспільства, рівень життя, державні соціальні програми, доступність освіти (початкової, шкільної, вищої), рівень медицини тощо. На першому та третьому етапах спостерігається «дефіцит життєвого циклу», оскільки споживання зазвичай вище ніж трудові доходи. Споживання на цих етапах підтримується завдяки фінансовим ресурсам, які надходять зі системи соціального захисту населення у вигляді приватних трансфертів та державних соціальних виплат і допомог, які відіграють важливу роль у перерозподілі ресурсів від населення працездатного віку до дітей, людей похилого віку та інших категорій, які з різних причин (інвалідність, безробіття тощо) потребують

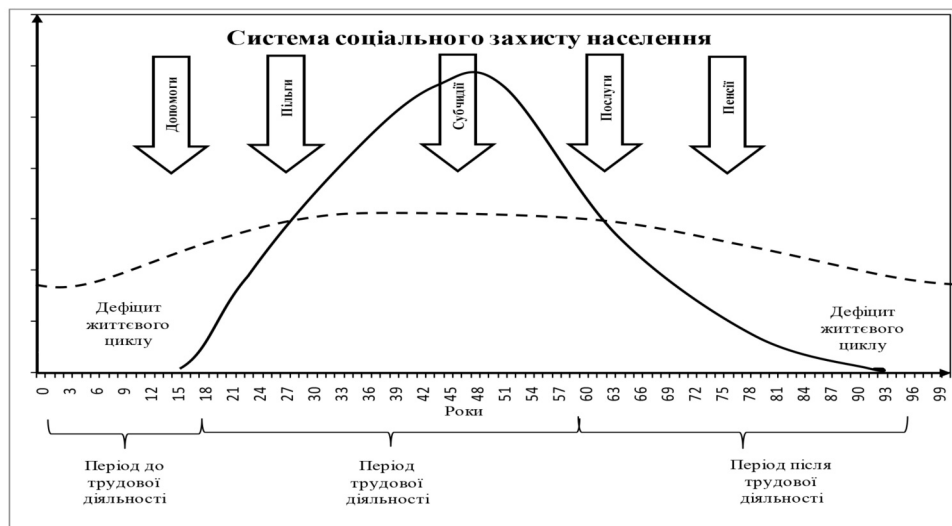

Рис. 3. Етапи життєвого циклу людини

Джерело: рисунок складено автором.

сторонньої допомоги. Сукупний дефіцит фінансових ресурсів у системі соціального захисту при цьому залежить, насамперед, від кількості людей на кожному з етапів життєвого циклу людини. При цьому важливого значення набуває зростання чи зменшення демографічного навантаження на працездатне населення країни. Чим більше утриманців припадає на одного працюючого в країні, тим це негативніше позначається на збалансуванні фінансових ресурсів у системі соціального захисту населення, що прямо впливає як на якість та повноту надання соціальних послуг та допомог, так і на економічний розвиток країни.

За розрахунками автора, демографічне навантаження в Україні на одного працюючого за усіх можливих умов моделювання до 2050 р. буде невпинно зростати (табл. 1).

Якщо у 2010 р. на 1 зайнятого припадало близько 1,103 утриманця, то у 2050 р. цей показник збільшиться більш ніж на 50%. У результаті цього з кожним роком у системі соціального захисту населення буде відчуватися все більший брак фінансових ресурсів, що, за умови незмінності кількості та розміру соціальних допомог та послуг, у кінцевому підсумку призведе до краху перерозподільчої системи. Забезпечення фінансової доступ-

Таблиця 1

Фактичні та прогнозовані коефіцієнти демографічного навантаження на зайняте населення в Україні

Групи населення	2010 р.	2020 р.	2030 р.	2040 р.	2050 р.
Середні прогнозовані демографічні показники					
Пенсіонери	0,678	0,702	0,779	0,856	1,065
Діти	0,321	0,383	0,353	0,316	0,379
Населення працездатного віку, яке перебуває на утриманні	0,104	0,064	0,064	0,064	0,064
Всього утриманців	1,103	1,149	1,196	1,236	1,508
Високі прогнозовані демографічні показники					
Пенсіонери	0,678	0,714	0,820	0,907	1,100
Діти	0,615	0,626	0,702	0,789	0,838
Населення працездатного віку, яке перебуває на утриманні	0,321	0,399	0,399	0,359	0,429
Всього утриманців	1,103	1,176	1,283	1,330	1,592
Низькі прогнозовані демографічні показники					
Пенсіонери	0,678	0,718	0,844	1,005	1,357
Діти	0,321	0,365	0,302	0,264	0,311
Населення працездатного віку, яке перебуває на утриманні	0,104	0,064	0,064	0,064	0,064
Всього утриманців	1,103	1,147	1,210	1,333	1,732

Джерело: таблицю складено автором: за 2010 р. – на основі статистичних даних, отриманими з офіційного веб-сайта Державного комітету статистики України <http://ukrstat.gov.ua>; за 2020–2050 рр. на основі демографічного прогнозу, розроблено Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України

ності та стабільності системи соціального захисту буде серйозною проблемою в Україні уже у найближчі роки. Однією з основних загроз при цьому є невпинне збільшення пенсіонерів. Так, на думку Курило І.О., Україна зазнає особливо помітних труднощів у царині соціального захисту осіб похилого віку й у перспективі вельми гостро відчуватиме такі соціально-економічні наслідки цього процесу, як посилення демоекономічного (відповідно, й податкового) навантаження на працездатний контингент, дефіцит робочої сили (насамперед, кваліфікованої), загальне старіння робочої сили, скорочення можливостей трудових ресурсного забезпечення довготривалого догляду осіб похилого віку, зростання попиту на медичні послуги з боку літнього населення тощо². Це підтверджується і структурою фінансових витрат соціального захисту населення як в Україні так і в країнах Західної Європи. У 2013 р. найбільша частка фінансових витрат соціального захисту спрямовувалася в Україні саме на підтримку людей похилого віку – близько 17,2% ВВП (в країнах ЄС – 11,1% ВВП). Водночас, на соціальний захист дітей було спрямовано лише 0,8% ВВП, а на підтримку населення працездатного віку – 4,1%. У той же час в країнах Західної Європи на виплату пенсій у 2013 р. було витрачено на 6,1 п.п. менше ніж в Україні, а на соціальну підтримку дітей та населення працездатного віку було спрямовано 2,2% та 5,9% ВВП відповідно³. Це пояснюється тим, що в Україні спостерігається невпинне зростання кількості пенсіонерів, виплата пенсій яким потребує все більше фінансових ресурсів. За умови кризи державних фінансів уряд, насамперед, намагається забезпечити виплати пенсій, що негативно позначається на соціальній підтримці інших категорій населення. Тому, якщо збільшення коефіцієнту навантаження дітей на одного працюючого з 0,321 у 2010 р. до 0,838 у 2050 р. (у другій моделі демографічного прогнозу) (табл. 1) є позитивним, оскільки збільшення дітей в середньостроковій перспективі сприятливо позначиться на кількості зайнятого населення, то зростання навантаження пенсіонерів з 0,678 у 2010 р. до 1,065–1,357 (у різних моделях) у 2050 р. несе для збалансованості фінансування соціального захисту лише одні негативні наслідки.

Згідно демографічних прогнозів населення старше пенсійного віку в Україні у 2050 р. становитиме у межах 12,8–15,2 млн. осіб, а кількість пенсіонерів збільшиться з нинішніх 13,6 млн. осіб до 16,3–19,4 млн. осіб. За умови незмінності усіх інших факторів, що впливають на розмір фінансових ресурсів, які направляються на фінансування пенсій, до 2050 р. Україна буде витрача-

ти на підтримку людей похилого віку за нашими підрахунками близько 20–24% ВВП (рис. 4).

Основними причинами зростання кількості пенсіонерів є та демографічна ситуація, яка склалася в Україні ще з 60-х років ХХ ст. Поступове зменшення народжуваності, збільшення смертності серед людей працездатного віку, зростання тривалості життя призвело до значних демографічних перекосів.

Протягом 1990–2014 рр. чисельність населення віком до 16 років скоротилася на 39,73%, віком 16–59 р. – на 6,33%, то кількість людей старше 60 років збільшилася на 3,2%. Така тенденція у майбутньому негативно буде позначатися на чисельності людей працездатного віку, які безпосередньо є платниками страхових внесків у різноманітні фонди соціального страхування та податків до бюджетів різних рівнів. За умови незмінності усіх інших факторів, що впливають на стан надходження страхових внесків (розмір заробітної плати, ставка страхових внесків тощо) внаслідок скорочення кількості платників страхових внесків соціальний захист щороку у середньому буде недоотримувати близько 2,5–3 млрд грн.

Водночас, у цей час буде невпинно зростати потреба у фінансових ресурсах через збільшення чисельності отримувачів соціальних допомог. За нашими розрахунками загальні витрати на соціальний захист зростуть з 27,2% ВВП у 2013 р. до 32,85–38,97% у 2050 р. (рис. 5).

Одним з важливих демографічних показників, що впливає на збільшення чисельності людей похилого віку в останні роки є зростання тривалості життя населення. Незважаючи на те, що в Україні протягом останніх років тривалість життя населення при народженні знаходиться на доволі низькому рівні порівняно не лише з розвинутими країнами світу, але і з країнами колишнього СРСР за прогнозами експертів ООН вона буде повільно, але невпинно зростати у майбутньому. Фахівці ООН прогнозують для України поступове зростання очікуваної тривалості життя при народженні до 78,8 років у жінок та 71,3 років у чоловіків у 2050 р.⁴. Близькі до них і гіпотези середнього (найбільш імовірного) сценарію прогнозу Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України: 79,9 роки у жінок та 71,2 років у чоловіків у 2050 р.⁵

Поступове збільшення тривалості життя в різних країнах світу спричинило до перегляду віку виходу на пенсію. Саме підвищення пенсійного віку в середньота довгостроковій перспективі може стати одним з

²Курило І. О. Старіння населення в Україні у дзеркалі соціально-демографічної політики / І. О. Курило // Демографія та соціальна економіка. – №2 (18). – 2012. – С. 25.

³World Social Protection Report 2014/15: Building economic recovery, inclusive development and social justice International Labour Office – Geneva: ILO, 2014. – 362 p

⁴Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2012 Revision [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esa.un.org/unpp>

⁵Демографічні прогнози по Україні, 2013 р. / Офіційний веб-сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://idss.org.ua/mo-nografii/popforecast2013.rar>

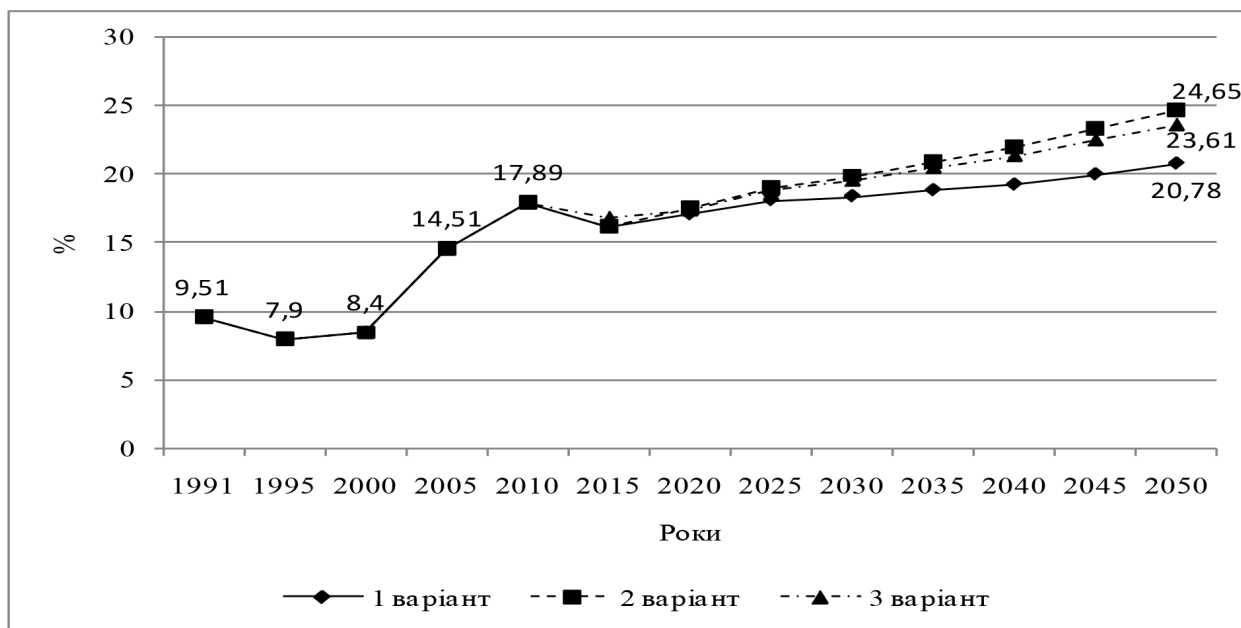

Рис. 4. Фактичні та прогнозовані показники фінансових витрат у системі пенсійного страхування до ВВП України

Джерело: рисунок складено автором на основі даних Пенсійного фонду України; прогноз – на основі демографічного прогнозу, розроблено Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України

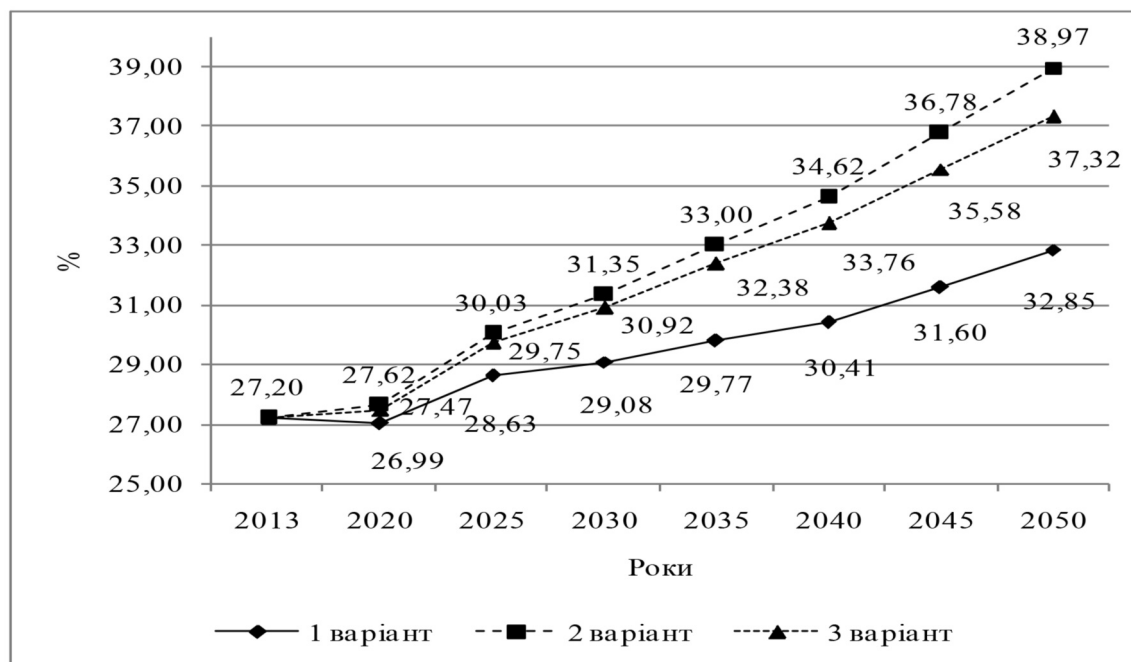

Рис. 5. Фактичні та прогнозовані витрати у системі соціального захисту населення України

Джерело: рисунок складено автором на основі даних Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України; прогноз – на основі демографічного прогнозу, розроблено Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України.

небагатьох чинників, які дадуть змогу утримати фінансову стабільність системи соціального захисту в Україні. Це пояснюється тим, що у коротко- та середньостроковій перспективі позитивних змін щодо структури населення очікувати не слід, оскільки фактичні та прогнозні показники коефіцієнтів народжуваності в Україні не дають змоги не лише забезпечити розширене відтворення населення, а й не можуть забезпечити збереження його розмірів на сучасному рівні.

Згідно прогнозів Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, в Україні показник народжуваності у довгостроковій перспективі становитиме 1,68 дитини (у 2050 р.)⁶, а на думку експертів ООН даний показник у 2050 р. становитиме 1,85 дитини на одну жінку⁷. Україна намагається за рахунок пронаталістської політики стимулювати збільшення народжуваності. Так, протягом 2005–2012 рр. вдалося збільшити кількість народжених дітей в Україні на 22,2%. Проте ефект від збільшення грошових допомог, на думку демографів, є короткотерміновим⁸ (у 2013 р. було уже народжено 3,3% менше ніж у 2012 р.), а ефективність фінансових затрат – низькою (темпи зростання сумарного коефіцієнта народжуваності за цей період у 5 разів був менший за темпи зростання розміру допомоги при народженні дитини)⁹. Тому кардинального збільшення народжуваності без загального поліпшення соціально-економічної ситуації в країні у коротко- та середньостроковій очікувати не слід.

Для України у такій ситуації одним з шляхів поліпшення демографічної ситуації могло б бути створення сприятливих умов для імміграції працездатного населення з інших країн світу. Проте і це, на нашу думку, буде доволі важко реалізувати, враховуючи два основні фактори. По-перше, в Україні спостерігається складна економічна, соціальна та політична ситуація, що робить її, на думку багатьох науковців¹⁰, непривабливою для потенційних іммігрантів. По-друге, у найближчі десятиліття буде спостерігатися скорочення чисельності робочої сили у країнах Європи, що, з врахування поступового наближення України до ЄС, сприятиме постій-

ній еміграції українців закордон. Так, наприклад, в країнах ЄС значний дефіцит робочої сили буде спостерігатися уже після 2018 р.¹¹, що, з врахуванням підтримки позитивного економічного зростання, буде сприяти збільшенню попиту на робочу силу з інших країн світу (у т.ч. і з України). При цьому реальна загроза для України полягає у тому, що в країні ЄС буде емігрувати найбільш працездатне та кваліфіковане населення (наприклад, лише у Німеччині із-за дефіциту кваліфікованих кадрів є близько 1 млн вакантних робочих місць¹²), що у середньо- та довгостроковій перспективі створюватиме загрози для забезпечення розвитку високотехнологічних секторів економіки та побудови ефективної медицини і освіти. Уже сьогодні близько 6,6 млн. осіб, що були народжені в Україні, проживають за кордоном. За кількістю емігрантів Україна посідає одне з провідних місць у світі поряд з Китаєм, Індією, Мексикою та Росією. Така кількість емігрантів, на думку О. Малиновської, консервує і поглиблює нерівність та гальмує модернізацію України¹³.

Висновки. У найближчі 10 років завдяки поступовому збільшенню пенсійного віку для жінок до 60 років та для деяких категорій працюючих до 62 років буде спостерігатися деяке зменшення пенсійних виплат, а тому, на наше переконання, саме у цей період важливо проводити подальше реформування пенсійної системи. Підвищення пенсійного віку для жінок за підрахунками експертів дає змогу зменшити навантаження пенсіонерів на платників внесків у 2021 з 97% до 87% і відсунути критичну дату переважання пенсіонерів над кількістю платників з 2025 р. на 2039 р. Співвідношення кількості осіб пенсійного й працездатного віку у 2021 р. перебуватиме на сучасному рівні (40%), тоді як за незмінної межі пенсійного віку (для жінок 55 років) досягло у 2021 році 50%¹⁴.

Для того, щоб скористатися можливостями від тимчасового зменшення навантаження на працююче населення та поліпшити фінансові параметри системи соціального захисту у майбутньому, слід, по-перше, і надалі проводити реформи направлені, перш за все, на підви-

⁶Демографічні прогнози по Україні, 2013 р. / Офіційний веб-сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://idss.org.ua/mo-nografii/popforecast2013.rar>

⁷Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2012 Revision [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esa.un.org/unpp>

⁸Курило І.О. Народжуваність в Україні: аналіз детермінант та пронаталістських заходів / І.О. Курило, Н.О., Рингач // Статистика України. – 2007. – № 4. – С. 80–89.

⁹Думанська В.П. Монетарний пронаталізм: оцінка ефективності / В.П. Думанська // Демографія та соціальна економіка. – 1(19). – 2013. – С. 28-36.

¹⁰Вплив демографічних процесів в Україні на національну безпеку держави / О. Качан, Я. Турчин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: 36. наук. пр. – Львів, 2008. – Вип. 21 – С. 85-91.

¹¹Global Agenda Council on Ageing Society Global Population Ageing: Peril or Promise? © World Economic Forum 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC_GlobalPopulationAgeing_Report_2012.pdf

¹²Bericht der Bundesregierung zur demografischen Lage und künftigen Entwicklung des Landes, Oktober 2011, 252 Seiten [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2012/demografiebericht.pdf?__blob=publicationFile

¹³Малиновська О.А. Міжнародна міграція в контексті модернізації суспільства / О.А. Малиновська // Демографія та соціальна економіка. – 1(17). – 2012. – С.78.

¹⁴Свенціцькі М. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050 / М. Свенціцькі, Л. Ткаченко, І. Чапко. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.

щення ефективності систем соціального захисту (поступовий перехід від солідарного до накопичувального принципу фінансування) та оптимізацію кількості отримувачів соціальних допомог та послуг (в Україні спостерігається парадоксальна ситуація – обсяг соціальної допомоги збільшується з кожним роком і одночасно зростає кількість бідних родин. Лівова частка коштів попадає не за адресою: тобто не завжди тим людям, які гостро потребують соціальну допомогу). По-друге, необхідно забезпечити повну та продуктивну зайнятість населенню, яке може та хоче працювати (у тому числі за рахунок створення робочих місць для людей похилого віку). Вигода від даних можливостей залежить від того, настільки існуюча економічна система здатна створювати робочі місця для економічно активного населення країни. При цьому слід враховувати те, що країни в усьому світі не можуть скористатися демографічним дивідендом, оскільки значна частина їх робочої сили або зайнята пошуками роботи, або складається з працівників з низьким рівнем кваліфікації, зайнятих на робочих місцях низької якості у неформальному секторі економіки, отримуючи вкрай низьку заробітну плату. Ця ситуація погіршується світовою та національною економічною та фінансовою кризою. За оцінками МОП, у зв'язку з кризою світове безробіття збільшилося на 27 млн. осіб за період з 2007 по 2012 рр., з яких 14 млн. припадає на розвинені країни і держави-члени ЄС, 7 млн. – на Східну Азію, 3 млн. – на Латинську Америку і Карибський басейн і 1 млн – на Південну Азію¹⁵.

Якщо Україні вдасться подолати дані проблеми та сприяти всебічному розвитку накопичувальних систем фінансування, то крім першого вікна можливостей може

виникнути і друге. У зв'язку з тим, що очікувана тривалість життя при народженні поступово збільшується, це може призвести до збільшення обсягу заощаджень протягом життєвого циклу людини для фінансування соціальних виплат у майбутньому, що сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів у державі. Таке вікно можливостей може виникнути лише у тому разі, якщо держави за допомогою економічних чи адміністративних інструментів буде спонукати окремих фізичних та юридичних осіб до накопичення соціального капіталу. На відміну від першого вікна можливостей, друге не є тимчасовим, оскільки старіння може забезпечувати постійне збільшення капіталу на одного працівника і, відповідно, доходу на душу населення, і теоретично він може рости і далі пропорційно збільшення очікуваної тривалості життя. Проте виникнення другого вікна можливостей в Україні тісно залежить від тих кроків щодо поліпшення фінансових параметрів системи соціального захисту, які буде реалізувати держави перед цим. Тому, можемо стверджувати, що реалізація цих можливостей не може відбуватися автоматично, а залежить від інститутів і політики, які забезпечують перетворення змін у віковій структурі населення в економічний розвиток. Таким чином, як помітно з проведеного аналізу, навіть за сприятливих демографічних умов в Україні буде спостерігатися поступове погіршення демографічної структури населення, що, у свою чергу, негативно позначатиметься на збалансуванні фінансових ресурсів системи соціального захисту. Тому надзвичайно важливим у період до 2025 р. провести ряд змін, що стосуються як джерел формування фінансових ресурсів у системі соціального захисту так і їх використання.

Передплачуйте, читайте науково-економічний та суспільно-політичний журнал

Часопис розрахований на тих, хто цікавиться проблемами праці, соціально-трудова відносин, ринкових перетворень тощо.

Періодичність виходу — 8 номерів на рік.

Повідомляємо, що оформити передплату можна в будь-якому поштовому відділенні або пункті передплати

Україна:
Аспекти праці
Індекс — 74541

Вартість передплати на журнал «Україна: аспекти праці» на 2015 р.:
на рік — 116 грн 76 коп.
на півроку — 58 грн 38 коп.
на квартал — 29 грн 19 коп.

¹⁵Занятость и социальная защита в новом демографическом контексте. Доклад IV. Международная конференция труда, 102-я сессия, 2013 г. - Международное бюро труда, Женева. – 2013. – 134 с.